व्ययौ मासशुद्धिं जीर्णे चिन्तयेद्गृहे। शिलान्यास प्रकर्षीति मध्ये तस्य विधानतः। ऐशान्यां देवतागेहं पूर्वस्यां स्नानमन्दिरम्। आग्नेयां पाकसदनं शयनं दक्षिणे न्यसेत्। शस्त्रगेहं च नैर्ऋत्यां पश्चिमे भोजनालयम्। वायव्यां धान्यसदनं भाण्डारागारमुत्तरे। आग्नेयीपूर्वयोर्मध्ये दधिमन्थनमन्दिरम्। अग्निप्रेते शयोर्मध्ये आज्यगेहं प्रशस्यते। याम्यनैर्ऋतयोर्मध्ये परीषत्यागमन्दिरम्। नैर्ऋत्यम्बुपयोर्मध्ये विद्याभ्यासस्य मन्दिरम्। पश्चिमानिलयोर्मध्ये रोदनार्थं गृहं कृतम्। वायव्योत्तरयोर्मध्ये रतिगेहं प्रशस्यते। उत्तरेशानयोर्मध्ये औषधार्थं च कारयेत्। ईशानपूर्वयोर्मध्ये शेषं सर्वगृहं कृतम्। नैर्ऋत्यां सूतिकागेहं नृपाणां रोहमिष्यते। आसन्नप्रसवे मासि कुर्यात्तैव विशेषतः। तद्वत् प्रसवकाले स्यादिति शास्त्रेषु निश्चितम्। मासे तु नवमे प्राप्ते पूर्वपक्षे शुभे दिने। प्रसूति सम्भवे काले गृहारम्भणमिष्यते"।

अलिन्दभेदेन गृहनामभेदान् तत्फलमलिन्दशब्दार्थश्चाह तत्रैव "गुरोरधो लघुः स्याद्यः पुरस्तादुर्द्धगं न्यसेत्। गुरुभिः पश्चिमे पूर्वं सर्वलघ्वधिर्विधिः। स्यादलिन्दं लघुस्थाने नालिन्दं गुरुमाश्रितम्। प्रदक्षिणैर्गृहद्वारादलिन्दैर्दशषड्विधैः १६। ध्रुवसंज्ञं१ गृहं त्वाद्यं धनधान्यसुखप्रदम्। धन्यं२ धान्यप्रदं नृणां जयं३स्याद्विजयप्रदम्। मन्दं४ स्त्रीहानिदं नूनं खरं५ सम्पद्विनाशनम्। पत्रपौत्रप्रदं कान्तं६ श्रीप्रदं स्यान्मनोरमम्७। सुभद्रं८ भोगदं नूनं दुर्मुखं९ विमुखप्रदम्। सर्वदुःखप्रदं क्रूरं१०विपक्षं११ शत्रुभीतिदम्। धनदं१२ धनदं गेहं क्षयं१३ सर्वक्षयावहम्। आक्रदं१४शोकजननं विपुलश्रीयशःप्रदम्। विपुलं१५ नामसदृशं धनदं विजयाभिधम्१६। प्रदक्षिणं सप्तमुखादलिन्दं विद्याल्लघुस्थानसमाश्रितं च। गृहस्य पूर्वादिगतेष्वलिन्देषु भवेत्सदृश षट्कभेदाः १६। भवेत् पुनः शुभालिन्दयुतं कापालसंज्ञकम्। विस्तारात् द्विगुणं गेहं गृहस्वामि विनाशनम्। निरर्थकं तद्गृहं स्याद्भयं वा राजसम्भवम्। केचिदलिन्दं द्वारं तु प्रवदन्ति मनीषिणः। केचिदलिन्दं शालाञ्च केचिच्चालिन्दकं च तत्। गृहाद्बहिश्च ये कोष्ठा गृहस्यान्तर्गताश्च ये। तेषां कोष्ठीकृतं तिर्यग्गेहं चालिन्दसंज्ञकम्। सम्भ्रहीनं गृहाद्बाह्यान्निर्गतं कोष्ठनिर्मितम्। मध्यादूर्द्धं तच्च गेहं वाचालिन्दसंज्ञकम्। यत्रालिन्दं च तत्र द्वारमार्गः प्रशस्यते। अलिन्दद्वारहीनं च गृहं कोटीसमं कृतम् यत्रालिन्दं तत्र शाला तत्र द्वारं च शोभनम्। शालालिन्दद्वारहीनं न गृहं कारयेद्बुधः" अयमर्थः। "प्रस्तारे तु लघुं न्यस्य प्रथमस्य गुरोरधः। यथोपरि तथा शेषं भूयः कुर्यादसं विधिम्। ऊने दद्यागुरूनेव यावत् सर्वलघुर्भवेत्" इ०र०उक्तरीत्या चतुर्द्वारस्वपचतुर्गुरु प्रकल्पनेन प्रस्तारे लघुं द्वारं प्रकल्प्य षोडश भेदाः स्वरूपतोदर्शनं यथा

१ | ऽऽऽऽ ऊर्द्धमुखम् ध्रुवं शुभदम्।
२ | ।ऽऽऽ प्राग्मुखं धान्यं शुभम्।
३ | ऽ।ऽऽ दक्षिणद्वारम् जयं शुभदम्।
४ | ।।ऽऽ प्राग्दक्षिणद्वारम् मन्दमशुभदम्।
५ | ऽऽ।ऽ पश्चिमद्वारं खरमशुभदम्।
६ | ।ऽ।ऽ प्राग्पश्चिममुखम् कान्तं शुभदम्।
७ | ऽ।।ऽ दक्षिणपश्चिमाशम् मनोरमं शुभदम्।
८ | ।।।ऽ प्राग्दक्षिणपश्चिमाशं सुमुखं शुभदम्।
९ | ऽऽऽ। उत्तराशम्—दुर्मुखमशुभदम्।
१० | ।ऽऽ। पूर्वोत्तरद्वारम्—उग्रमशुभदम्।
११ | ऽ।ऽ। दक्षिणोत्तराशम् विपक्षमशुभदम्।
१२ | ।।ऽ। प्राग्दक्षिणादिगाशम् धनदं शुभदम्।
१३ | ।ऽ।। पश्चिमोत्तराशम् क्षयमशुभदम्।
१४ | ।ऽ।। पूर्वपश्चिमोत्तराशम् आक्रन्दमशुभदम्।
१५ | ऽ।।। दक्षिणपश्चिमोत्तरद्वारम् विपुलं शुभदम्।
१६ | ।।।। चतुर्दिग्द्वारम् विजयं सर्वत्र शुभदम्।

दिग्भेदेनैकशालादिनिर्माणप्रकारं तत्राह "यद्वास्तुनि च विस्तारः सैवोच्छ्रायः शुभः स्मृतः। एकशालो गृहः कार्यो विस्ताराद्द्विगुणोच्छ्रयः। चतुःशालगृहस्यैवमुच्छ्रायो व्यासमितः। विस्ताराद्द्विगुणं दैर्घ्यमेकशालेषु शस्यते। विस्तीर्णं यद्भवेद्गेहं तदूर्द्ध्वं त्वेकशालके। द्विशाले द्विगुणं प्रोक्तं त्रिशाले त्रिगुणं तथा। चतुःशाले पञ्चगुणं तदूर्द्ध्वं नैव कारयेत्। शिखा चैव त्रिभागे तु गृहं चोत्तमसंज्ञकम्। एकं नागेन्द्रसंगुद्धौ द्वे च दक्षिणपश्चिमे। त्रिशालं पूर्वतोहीनं कार्यं वा सौम्यवर्जितम्। ऊर्द्ध्वभागत्रयं त्यक्त्वा अधोभागद्वयं तथा। मध्ये नाभिं विजानीयादिति प्राह पराशरः। पूर्वादिषु चतुर्दिक्षु वामभेकादयोध्रुवाः। विस्तारस्याथ दैर्घ्यस्य तथैवैकैकसंयुताः। वामं वातादिकोणेषु ध्रुवं